

NÜRNBERGDOMARNA

MED utslagen mot Hermann Göring och hans medanklagade har en av världshistoriens märkligaste rättegångar omsider nått sitt slut. I stället har en diskussion begynt, som torde komma att länge fortsätta, inom historisk forskning likaväl som inom den politiska agitationen.

Söker man se objektivt på Nürnbergprocessen — och det är inte lätt mot bakgrunden av de senaste tretton årens händelser — kan man till en början fastställa, att dess yttre förlopp varit i allo värdigt och korrekt. De anklagade ha fått alla legitima chanser att framföra, vad som kunde tala till deras försvar. Att tre av dem frikändes, bland dem en i propagandan konsekvent så svartmålad man som von Papen, liksom att tyska riksregeringen, generalstaben och SA såsom korporationer förklarades icke-skyldiga, vittnar högt om domarmajoritetens opartiskhet, och denna får sin rätta relief av den ryske representantens politiskt färgade reservation till förmån för största möjliga hårdhet. Det förefaller sannolikt, att förtjänsten för processens värdiga ledning och för den oväld, som i allt väsentligt har präglat utslagen, i första rummet tillkommer de engelska bisittarna, utvalda representanter för vad som väl måste sägas vara världens yppersta rättskultur.

Att försöka granska de individuella utslagen åtar föga med ledning av det blott fragmentariska material, som än så länge föreligger. Det stora flertalet av de anklagade från den nazistiska partiledningen har gjort sig sällsynt väl förtjänt av dödsstraff, därom kan inte någon som helst tvekan råda. Mera diskutabla förefalla domarna över de militära ledarna, Keitel därvid undantagen. Man kan spörja, om domstolen tillfullo tagit hänsyn till dessa höga stabsofficerarens svåra ställning under en allsmäktig, grym och sinnessjuk despot, där varje motsträvighet och sannolikt även en avskedsansökan var förenad med omedelbar fara för den oppositionelle. Framför allt står man tveksam inför de långa frihetsstraffen för de båda amiralerna. Särskilt för Dönitz' del har domstolen själv åberopat viktiga förmildrande omständigheter, medan anklagelserna mot bägge i jämförelse med processen i övrigt

kunna förefalla mindre allvarliga. På dessa punkter är det möjligt, att fullständigare kännedom om materialet kan förändra bilden.

Vida viktigare än de individuella ödena är processens principiella innebörd. Det står utom all diskussion att det ligger i hela mänsklighetens intresse, att ogärningar sådana som de, till vilka många av de anklagade i Nürnberg gjort sig saker, inte förbli strafflösa. Det är likaledes ett allmänt intresse, att ogärningsmän inte skyddas av sin ställning såsom tillhöriga ett lands officiella ledning. Och det vore slutligen ur många synpunkter högst önskvärt, att en form kunde finnas för att bestraffa sådana politiska åtgöranden, som draga död och fördärv över miljoner människor. Det är dessa problem, som Nürnbergdomstolen och dess skapare sökt föra mot en lösning, och redan detta bör räknas dem till godo.

Någon bärande principiell invändning kan knappast resas mot rättsförfarandet i Nürnberg när det gäller de brott, som sammanfattats under anklagelsepunkterna 3 och 4 — krigsförbrytelser i egentlig mening och s. k. brott mot mänskligheten. I dessa båda avseenden ha många av de anklagade åsamkat sig en skuldbörda utan motsvarighet i de senaste århundradenas europeiska historia. Det känns som en lättnad för rättsmedvetandet, att detta ansvar till någon del blir utkrävt; helt kan den skulden aldrig sonas. Formellt kan det väl också sägas, att även i de fall, där inga straffbestämmelser funnits uttryckligen stipulerade för dylika förbrytelser på det internationella området, är en analogi med varje lands interna lagstiftning mot sådana brott mer än tillräcklig för att motivera Nürnberggutslagen. I fråga om dessa båda anklagelsepunkter borde därför meningsskiljaktigheter vara uteslutna.

Beträffande punkterna 1 och 2 — »konspiration» och brott mot freden — ligger saken delvis annorlunda. Här rör man sig på ett område, där rättsuppfattningen är mycket oenhetlig och ingen klar rätt finns. De moraliska och juridiska gränserna för en stats »rätt» att tillvarataga den förmodade statsnyttan gentemot andra stater eller att hävda de nationella intressena äro särdeles obestämda. Och det kan ej av någon opartisk person bestridas, att i varje fall en av de i Nürnbergtribunalet representerade makterna för egen del gjort och alltjämt gör anspråk på ungefär samma frihet i det avseendet som det åtalade Hitlertyskland. Det torde vara mycket svårt att få fram någon rättslig skillnad mellan det tyska anfallet på Polen och det ryska anfallet mot Polen i september 1939 eller mellan det förra och det på Finland tre månader senare. Och

om man jämför våldtagandet av Österrike 1938 med t. ex. införlivningen av de baltiska staterna i Sovjetunionen 1940, kan man ej komma ifrån, att metoderna äro ungefär desamma. Främsta skillnaden är, att angriparen säkerligen hade vida fler sympatisörer i Österrike än i Estland, Lettland och Litauen. Under sådana förhållanden, då rättsuppfattningarna äro så föga stadgade och då det är alldeles evident, att gärningar av besläktat slag begåtts av andra än de åtalade i Nürnberg, kan ett domstolsutslag i de två första punkterna ej bli lika oomstritt eller upphöjt över nationella intressen som domarna över de klart kriminella dåden under punkterna 3 och 4. Å andra sidan — som här ovan redan sagts — ligger det blott alltför tydligt i världens intresse, att rena angreppskrig effektivt kriminaliseras. Det förefaller, som om den riktigaste vägen då skulle ha varit, att de segrande makterna utarbetat en formlig statut rörande denna sak, med tydligt stipulerade straffbestämmelser, och förbundet sig att själva underkasta sig denna. Man skulle då ha sluppit de anklagelser för retroaktiv rättstillämpning och kränkande av den gamla maximen »nulla poena sine lege», som nu äro ofrånkomliga. De ha redan skymtat i den mest seriösa engelska pressen och kunna måhända i framtida demagogers händer tjäna till att göra om intet just det rättsverk, som Nürnbergprocessen avsåg att tjäna.

Om man ansåg det nödvändigt att just nu i denna rättegång göra ett allvarligt försök att fastslå angreppskrigets kriminalisering, då borde det ha varit angeläget att, åtminstone i den mån det var möjligt, befria domstolen från den karaktär av organ för segrarna, som den nu obestridligen har haft. Man kunde ha anmodat ombud för neutrala stater att deltaga — f. ö. en ytterst obehaglig uppgift för vederbörande neutrala själva — eller utnyttjat någon redan existerande internationell domstols auktoritet för att undvika denna karaktär av en segrarnas politiskt färgade rättegång med de besegrade, som denna del av Nürnbergprocessen — men också enbart denna — tyvärr kan sägas erbjuda. Redan den omständigheten, att någon form ej ges för att till en liknande domstol kunna hänskjuta prövningen av handlingar, för vilka segrarmakterna eller deras ledande män kunna beskyllas, kan ej undgå att ge rättvisan skenet av politisk ensidighet och bli en allvarlig, ja, farlig belastning för domstolens moraliska auktoritet, när de av detta krig lössläppta lidelserna en gång hunnit lägga sig.

Det framträder på några håll — desamma, där hållningen till tyskarna som nation eller åtminstone till nationellt sinnade tyskar

i vissa avseenden uppvisar en märklig likhet med nazisternas eget sätt att se på en del andra folk — en benägenhet att påbjuda ett reservationslöst accepterande av segrarmakternas alla åtgöranden i samband med den tyska uppreisningen. Det bör däremot framhållas, att allvarliga betänkligheter just mot rättsprincipernas ensidiga tillämpning och mot dömandet enligt lagar med retroaktiv tillämpning anförts av flera brittiska tidningar, bl. a. av en så förnämlig representant för engelsk liberalism som »Manchester Guardian».

Så stora lidanden och förödelse som detta världskrig kostat folken var det politiskt och psykologiskt väl inte att tänka att segrarna skulle avstå från ett processuellt förfarande mot de mest belastade på den tappande sidan. För oss neutrala gäller det att fastslå de oomstridda vinningar, som denna process betytt för utbyggandet av en internationell rättsordning. Det är för sakens skull dock lika viktigt att påvisa ofullkomligheterna och svagheterna i detta rättsförfarande. Att huvudsyftet åtminstone för västmakterna varit att genom processen taga ett steg på vägen mot fredlig sammanlevnad och tryggandet av mänskliga, civilisatoriska livsvärden är höjt över varje tvivel. Inga kunna ha större intresse härav än de mindre nationerna. Det bör nu bli en trängande uppgift för de ansvariga statsmännen att gå vidare på den inslagna vägen. Det ligger dock i öppen dag att det är långt kvar, innan detta rättsförfarande får en sådan utformning och fasthet, att rätten blir oberoende av makt och lika garanterad för alla. Om detta mål i dag synes ouppnåeligt måste alla ansträngningar dock sättas in för det. Ogärningar mot främmande folk måste kunna rättsligen beivras. Och i atombombens tidevarv kräver mänsklighetens rena självbevarelseinstinkt att kriget som metod för maktpolitik stämplas som kriminaldårskap.